

TERMINOLOGIE V NÁMĚTOVÉ FILATELI

Není divu, že terminologie v námětové filatelii je dosud nejednotná, že se v ní používá jednoho a téhož slova v různém smyslu. Vždyť se teprve vyvíjí a ohnisek jejího rozvoje je několik. Situace však už dozrála natolik, že se v ní rysují hlavní dva směry, a nyní jde o to, abychom je jasně označili a termínů pak užívali jednoznačně.

Ve filatelistické literatuře najdeme takovéto termíny a vztahy mezi nimi: námětová neboli motivová filatelie, motiv čili námět, sbírka s námětovou příbuzností, tematická námětová sbírka, téma neboli námět.

Z toho je vidět, že někteří sběratelé považují za rovnocenné pojmy motiv a námět, jiní naopak téma a námět, kdežto jiní tyto dva pojmy rozlišují a užívají termínu tematická námětová sbírka.

Avšak základní podmínkou přesného myšlení a přesného vyjadřování jsou jasné, jednoznačné pojmy; jinak není možné se rychle a bez omylů dorozumět. Pokusme se proto stanovit nejdůležitější pojmy pro nový směr ve sbírání poštovních známek a vymezit jejich obsah.

Začneme od pojmu **námětová filatelie**. Tento termín se již vžil a užíváme ho jako společného pojmenování pro dva nové způsoby sbírání poštovních známek, které oba vycházejí od obrazu na známce, a tím se liší od dosavadního způsobu sbírání známek podle zemí, které je vydaly. Námětová filatelie je dobrý a vyhovující termín, jak si ještě ukážeme. (Francouzové užívají termínu la philatélie thématique a Angličané obdobně thematic collecting; sběratelé v NDR si zvolili pro námětovou filatelii termín konstruktivní filatelie na rozdíl od registrativní, jíž označují sbírání známek podle zemí; u nás se termínu konstruktivní filatelie nepoužívá).

Jaký je ve filatelii správný význam pojmu motiv?

Motiv je obraz na poštovní známce (květina, loď, budova, kraj, reprodukce výtvarného díla, výjev ze zemědělství apod.).

Motivem je i symbol nebo nápis vyjadřující účel vydání známky (Červený kříž, UPU, olympijské hry, sté výročí vydání první známky té či oné země, boj proti malárii apod.).

Sbírky známek stejného nebo obdobného motivu a sbírky známek vydaných k témuž účelu jsou **sbírky motivové**. Známky v nich mohou být uspořádány v celých sériích buď jen podle zemí a v chronologickém sledu, nebo roztržiděné ne podle zemí, nýbrž do základních skupin. Například sbírka „Květina“ může obsahovat celé série květin nebo jednotlivé známky s květinami, tříděné podle zemí. Známky ve sbírce „Lodě“ mohou být uspořádány do skupin člunů, lodí plachetních, s parním pohonem, motorových, lodí válečných. To vše jsou sbírky motivové. Kromě příslušných nadpisů není v nich žádný vysvětlující text; označení sbírky je dáno základním motivem, který je v ní v různých obměnách zastoupen, například Květina, Lodě, Červený kříž, Olympijské hry, Boj proti malárii aj. V podstatě jde u těchto sbírek o seřazení sérií a známek bez dalšího hlubšího zpracování. Sbírký téhož motivu se liší jen množstvím získaných známek a formální úpravou.

Téma je vůdčí myšlenka, heslovitě vyjádřená v názvu sbírky, jež je ve sbírce obsahově rozvedena, věcně zpracována a doložena filatelistickým materiálem, který ji ilustruje a dokumentuje. Např. Hospodářské rostliny, Vývoj vodní dopravy, Kultura Slovanů, sledovaná na poštovní známce apod. V **tematických sbírkách** vždy musí být zřejmý rozpracovaný libretto, a proto vždy v nich musí být vysvětlující texty (ne pouhé nadpisy) a série nemožou zůstat pohromadě; téměř vždy vyžaduje libretto námětu rozmístění známek série k různým heslům libreta nebo vybrání jen několika známek z celé série, neboť ostatní jsou

pro téma již nepoužitelné. V tematické sbírce se obvykle objevuje mnoho různých motivů, ovšem souvisejících spolu s librettem. Např. sbírka „Vývoj železnice“ bude obsahovat tyto motivy: vynálezci lokomotiv a její další zdokonalovatelé, různé typy lokomotiv z let 1851–1963, osobní a nákladní vlaky, motorové, rychlíky, vlaková pošta, strojvůdci, vlakvedoucí, telegrafní a telefonní zařízení, semaforey, výhybky, stavba tratě, tunely, viadukty, podzemní dráhy.

Je jasné, že tematické sbírky proti pouhým motivovým vyžadují, aby si sběratel získal odborné znalosti v oblasti zvoleného tématu, aby téma dovedl po věcné stránce správně a přehledně rozpracovat v libretto, provedl správný výběr známek vhodných pro téma a aby tyto známky správně určil a vhodně je zařadil k ilustrování a dokumentaci rozvedených hesel tématu. Na celé sbírce musí být vidět vlastní tvořivá práce jak ve zpracování tématu, tak v obsahu a stylizaci textů a v celkové úpravě sbírky. Každá dobrá tematická sbírka může být originálem.

Některé původně motivové sbírky lze přepracovat na tematické. Např. z materiálu motivové sbírky „Žena na poštovních známkách“ lze vypracovat tematickou sbírku „Žena v socialistické společnosti“ [Žena-matka, ženy v zemědělství, v průmyslu, ženy veřejně činné, v boji za socialismus, v mírovém hnutí, ženy ve vědě a v umění, ve sportu].

Motivovou sbírku považujeme v námětové filatelii za první vývojový stupeň, na němž sběratel jen shromáždí potřebný základ, dostatečný počet známek, aby mohl přikročit k vyššímu stupni zpracování tohoto materiálu na zvolené téma. Je ovšem lepší stanovit si hned určité téma, rozpracovat je na libretto a podle libreta sbírat vhodné známky. Vždy můžeme ještě libretto doplnit, pozměnit apod. Některé motivové sbírky se však nedají přepracovat na tematické bez přibrání dalších motivů, např. Evropa, portrét královny Alžběty na známkách a obdobné motivy.

Zbývá třetí užívaný pojem, **námět**. Máme jej ve filatelii používat jako synonyma pojmu motiv, tedy motiv čili námět, nebo synonyma pojmu téma, tedy téma čili námět?

Obraťme se k jazykové praxi a k ustáleným řečením.

Kriminalista vždy hledá motiv činu [zášť, ziskuchtivost, pomsta], nikdy námět činu. Všimněme si, že k označení stačí jedno slovo. Také fotograf hledá vhodný motiv, i malíř zaujme v přírodě určitý motiv, kterého použije pro obraz.

Redaktor žádá o povídku k uveřejnění. Ptá se ho: „Na jaký námět?“ Spisovatel si rozmyslí, jak zvolený námět v povídce rozvede, a ilustrátor uvažuje, která místa v rozpracovaném tématu jsou nejvhodnější pro ilustraci a jak je kresebně vystihne, aby nejlépe zapadala do tematického plánu povídky. Není tu jasná obdoba našeho postupu při zpracování tématu čili námětu sbírky?

Všeobecně chápeme **námět jako synonymum pojmu téma**; řecké slovo „thema“ překládáme českým slovem námět. Proto by ve filatelii bylo označení „tematická námětová sbírka“ tautologií a není ho zapotřebí, protože stačí jen označení tematická sbírka. A odpadne pak i zbytečné trojslovné označení sbírka s námětovou příbuzností, neboť správné označení zní motivová sbírka.

Můžeme tedy shrnout:

Námětová filatelie je souborný název pro sbírky dvou typů:

a) *pro sbírky motivové* (bez libreta a textů, obvykle s celými sériemi známek),

b) *pro sbírky tematické* (s rozpracovaným librettem, s vysvětlujícími texty, série jsou roztrženy a známky z nich rozmístěny podle požadavků libreta).

Tyto názvy jsou stručné a jasné a vystihují filatelistickou skutečnost. Vývoj šel od jednoduchých motivových sbírek k tematickým. Tematické sbírky se

budou postupně stávat hlavním obsahem námětové filatelie. Tento název byl od počátku správně volen. A že pod souborný název námětová filatelie zařazujeme ještě i sbírky motivové, má kromě vývojových skutečností také ten důvod, že oba směry vycházejí od obrazu na známce jako základu pro uspořádání sbírky, a ne od země a data vydání.

Proto se Komise pro námětovou filatelii při ÚČSF na svém plenárním zasedání dne 15. prosince 1962 jednomyslně **usnesla**, aby se nadále používalo těchto označení:

námětová filatelie,
motivová sbírka (místo sbírka s námětovou příbuzností) a

tematická sbírka (místo tematická námětová sbírka).

O pojmu námětová učební sbírka bude teprve později rozhodnuto. Patrně bude ponechán pro označení známkových sbírek k účelům didaktickým, u nichž bude potřebí souhlasit s některými úpravami z důvodů názorného poučení pomocí poštovních známek.

Poznámka redakce

Světová výstava poštovních známek PRAGA 1962 byla největší přehlídkou až dosud vystavovaných námětových sbírek, což se projevilo v počtu odevzdaných medailí a diplomů.

Zdaleka ne všechny tyto námětové sbírky patřily však na tak velkou světovou výstavu, jakou byla PRAGA 1962. Některé z nich vystačily svou úrovní a náplní na menší krajské výstavy.

Z přihlášených námětových sbírek přijali členové výběrové komise, až na malé výjimky, všechny přihlášené námětové sbírky. Domníváme se proto oprávněně, že výstavní výbor přidělil námětovým sbírkám větší výstavní plochu na úkor výstavní plochy ostatních exponátů z důvodů zpopularizovat námětovou filatelii zvláště mezi mládeží. Tím se stal problematickým i pro výběrovou komisi jakýkoliv výběr námětových exponátů.

Avšak nový směr ve sbírání známek — námětová filatelie má své plné oprávnění, neboť usiluje ideovým zaměřením o kulturní výchovu nového socialistického člověka a jako taková uchvacuje svým mírovým posláním nejširší okruh sběratelů.

V článcích dr. Boh. Reháka, které jsme uveřejnili na pokračování v č. 1 až 10/FILATELIE, byla objasněna velmi podrobně složitost námětové filatelie a bylo i naznačeno, jakým způsobem námětové sbírky zdokonalovat, aby splnily své pokrokové poslání a nestaly se jen sbíráním líbivých známek a jejich obrázků, ale staly se skutečným projevem kulturní úrovně sběratele.

Na schůzích filatelistických kroužků by se měly proto co nejdříve prodiskutovat všechny uveřejněné kapitoly.

Zvláště by se měly prodiskutovat ty odstavce, ve kterých bylo hovořeno o účelnosti a úpravě tematických sbírek. Na těchto schůzkách by si sběratelé měli navzájem vyměnit své zkušenosti, ukázat si své sbírky a jeden druhého upozornit, v čem by se dala každá tematická nebo motivová sbírka zlepšit.

Jsmo přesvědčeni, že tímto, nebo podobným postupem bychom docílili, aby v budoucnu na výstavách byly jen takové sbírky, které by mohly dosáhnout dobrého vyhodnocení.

Redakce uvítá všechny diskusní příspěvky, zaslané filatelistickými kroužky ROH a Osvětovými besedami.

Diskusní příspěvky budou zpracovány redakcí a Komisí námětové filatelie a budou uveřejněny v časopise FILATELIE.

Lhůta k zaslání diskusních příspěvků končí 15. července t. r.

eR